

СВОБОДА СВОБОДА

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

PIK LL Ч. 174. Джерзі Ситі Н. Дж., середа, 8-го вересня 1943. No. 174. Jersey City, N. J., Wednesday, September 8, 1943. VOL. LL

ТРИ ЦЕНТИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ П'ЯТЬ ЦЕНТІВ ЗА ГРАНИЦЕЮ ЗЛУЧЕНИХ АМЕРИКИ. Тел. „Свобода“: ВЕрген 4-0237. — Тел. У. Н. Союз: ВЕрген 4-1016 4-0807 THREE CENTS IN THE UNITED STATES OF AMERICA FIVE CENTS ELSEWHERE

РОБІТНИКИ СВЯТКУВАЛИ ДЕНЬ ПРАЦІ У ВОЄННИХ ФАБРИКАХ

НЮ ЙОРК. — Із звітів, які наспіли до пресових бюр, показується, що більшість робітників святкували День Праці цього року при роботі у воєнних фабриках. Був це найспокійніший День Праці від часу нападу на Перл Гарбор. Мало хто виїздив зо свого дому в дальші околиці на відпочинок. Переважно населення кожної місцевості користувалося своїми парками та місцями забави. З нагоди Дня праці провідники робітничого руху проголосили різні заяви, а робітничих парад було дуже мало.

НАРАХОВУЮТЬ 75 УБИТИХ В ЗАЛІЗНИЧІЙ КАТАСТРОФІ.

ФІЛЯДЕЛЬФІЯ. — Найшвидший потяг залізничної Пенсильванії Рейлрод Компані, званий „Конгресонал“, що виїхав з Вашингтону в понеділок в год. 4. сполудня і мав прибути до Нью Йорку в годині 7.30 ввечір, розбився коло Філядельфії на перестанку Френкфорд Джонкшен. Як причину нещастя подають те, що шийка осі при колесі одного вагона перепалилася і колесо відпало. Катастрофа скоїлася в год. 6. ввечер, отже тисячі людей прибули подивитися на нещастя. Сім передніх возів перейшли через рейкову злучку, а 9 задніх вискочили з рейки і наїздили один на одного, придавлюючи подорожніх, а навіть робітників, що стояли на боці. Досі нараховують 75 до 100 забитих, а яких 150 покалічених серед страшних сцен.

РЕПУБЛІКАНЦІ ВІДБУВАЮТЬ КРАЙОВУ КОНФЕРЕНЦІЮ.

ОСТРОВ МЕКІНЕК (Мішиген). — Від п'ятниці 3. вересня відбувається тут крайова конференція Республіканської Партії при співучасті 24 республіканських губернаторів, сенаторів, конгресменів та урядовців і делегатів партії. На нараді поставлено різні проекти для відновлення діяльності партії для післявоєнних пляннів. Ньюйоркський губернатор Дюї виступив погляд, що Америка мусить заключити тисний повоєнний союз з Англією, щоб утримати мир. Губернатор Тай з Міннесоти видвинув звісний плян буюшого губернатора Гарольда Стасена про співпрацю всіх народів, а губернатор Болдвін із Конетикат домагається від Злучених Держав, щоб вони гарантували створення свого роду „Ради Народів“ для постійного втримання миру після війни. Появилися теж проекти, щоб переговорити з Демократами плян безпартійної акції перед виборами в 1944. р.

НАУКОВЦІ ШУКАЮТЬ ЗА КЛЮЧЕМ ВІЧНОГО МИРА.

НЮ ЙОРК. — Понад 200 визначних науковців зібралися на четверту конференцію до Клубу Професорів при університеті Колумбія, щоб між ін. обговорити можливість створення організації для вічного миру. Предсідником нарад є д-р Чарлз Гендел з університету Єйл.

САВТГЕМПТОН (Лонг Айленд, Н. Й.). — Президент Колумбійського університету д-р Николас Ботлер виголосив тут лекцію, в якій сказав, що до чотирох свобод, пропонованих президентом Рузвелтом для безпеки вічного миру треба ще додати п'яту свободу, а то свободу підприємства, бо це є угольний камінь всякої активності.

МИНЕАПОЛІС (Міннесота). — Бувший президент Америки Герберт Гувер виголосив промову перед зібранням членів Товариства Закордонної Політики при університеті Міннесота. Він пригадав на свої давніші пропозиції для підготовки мира, а тепер положив головний натиск на такі переходові стадії перед заключенням мира: 1. порозуміння між Об'єднаними Державами заки застануть війну, щоб створити опікунів мира з представників великих держав; 2. тимчасове порозуміння перед перемигненням; 3. укладати перехідний час від кінця війни до замирення для охолодження пристрастей; 4. покликання до життя якогось роду міжнародної установи для збереження мира.

ЗАПОТРЕБУВАННЯ ЛЮДЕЙ У ПРОМИСЛІ ВАЖНІШЕ НІЖ НА ВОЄННІМ ФРОНТІ.

ВАШІНГТОН. — Комісія Робочої Сили відбуває тут свою конференцію для налагодження відносин між запотребованими робітників у промислі і на воєнному фронті. Високі урядовці заявили за те, щоб наперед забезпечити воєнні підприємства достатком робочої сили, а на другому пляні щоб покласти потреби армії при теперішнім недостатку робітників. Одноче це не значить, щоб не брати нового рекрута, лише, щоб напр. батьків не брати до армії, а наперед пробувати примістити їх при воєнній індустрії.

Чорчил заповідає побратимство Англії й Америки та спільне громадянство

КЕМБРИДЖ (Месечусетс). — „З війни вийде або світова анархія, або всевітний лад“ — сказав англійський прем'єр Вінстон Чорчил в тутешньому університеті, коли йому надавали почесний докторат прав. Для створення всевітного ладу Чорчил передбаує таку дорогу: Бритійський та американський парлі не може обмежитися на вигрі війни, а мусить дальше співпрацювати у військовій та політичній діяльній в такім тиснім порозумінню, як це робиться тепер, а як ще ніколи ніякі союзники не працювали давніше. Мілітарну машинерію треба буде втримати і після війни, може і довгий час, на всякий випадок доти, доки не встане якась світова організація держав, що дасть нам безпеку перед вибухом третьої світової війни. Розвиток Злучених Держав дійшов так високо, що ця держава мусить брати на себе відповідальність за долю світу. Разом з Англією Америка мусить стояти на сторожі волі й бути готовою до боротьби проти тиранії Тому, що ці дві держави говорять одною, а це англійською мовою, вони можуть творити таку злуку, що доведе до спільного громадянства. На тій підставі може і повинен повстати братній союз обидвох народів не для поширювання територіальних злоубитків, але для втримання ладу, щоб тим віддати прислугу цілому людству.

ВАШІНГТОН ПРИХИЛЬНИЙ ІДЕЇ ТІСНОЇ СПІВПРАЦІ З ВЕЛИКОЮ БРИТАНІЄЮ

ВАШІНГТОН. — Пропозиція Вінстона Чорчила, в справі тісної співпраці Америки й Англії, про яку він говорив в університеті Гарвард, викликала тут прихильне прийняття. Політичні кола слідили від довгого часу розмови Чорчила з президентом Рузвелтом і вважають таку енуціацію за натуральну. Одначе тут панує опінія, що покищо не треба заключати ніякого союзу, а обмежуватися на тісній співпраці військових штабів і міністерств закордонних відносин. Для вироблення прихильної опінії для такого союзу між населенням Злучених Держав буде досить, коли будуть проголошені наперед однозвучні заяви обох урядів. Таксамо треба буде затримати по війні спільні комісії для корабельного руху, для експорту, для налагодження світових ринків, для продукції харчів та ін. — З огляду, що становище Росії про границі в Європі і в її повоєнній політиці не є приемливе для нашого краю, пропозиція тісного союзу з Англією є ще більше принадна та практична.

Україна цілковито винищена і представляє одну велику пустинню, пишуть кореспонденти

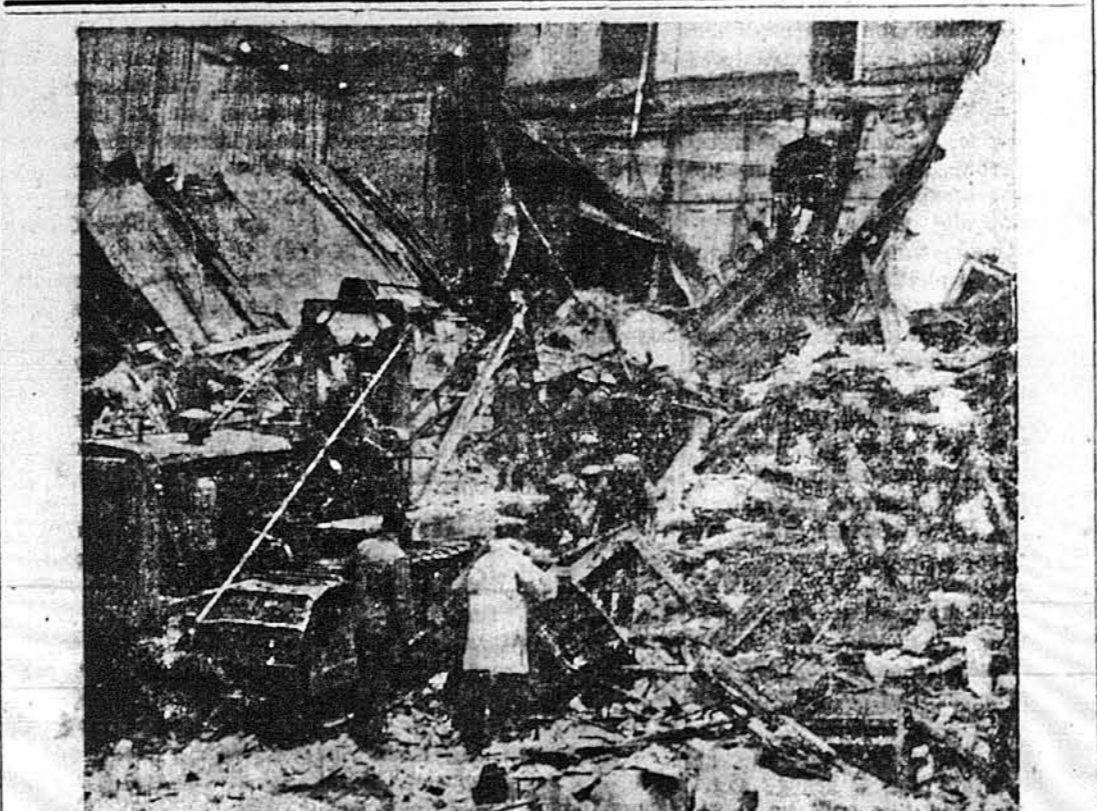
ЛОНДОН. — З звідомлень, що надходять від кореспондентів, що є наочними свідками того, як тепер виглядає Україна, виходить, що славна житниця Європи перемінялась тепер у цілковиту пустинню. Чорна й багата земля лежить у близькості пустарем. Життя і діти, обдірані й голодні, вандрують з місця на місце, шукаючи і благаючи хліба. Це дійсно „обсмажена“ земля, ось та багата колись Україна. З сіл і знаку нема, або остали руїни. Всюди повно понижені повзів, гармат і т. п. І не можна зачинати навіть обробляти землю, бо вона повна мін. Гинуть від них селяни, пише кореспондент, ще роками і по війні, а що доперва тепер. Та, не зважаючи на ту небезпеку, українські жінки беруться конати землю таки зараз, як тільки скінчиться битва, та як тільки спрятають трупи...

БРИТІЙЦІ ВДОВОЛЕНІ З ПРОМОВИ ЧОРЧИЛА ПРО ПОВОЄННУ КООПЕРАЦІЮ

ЛОНДОН. — Мільони британців, пише американський кореспондент, пильно вслукувались в промову свого прем'єра, Вінстона Чорчила, в якій він заповів повоєнну англо-американську кооперацію, як і те, що спільна мова готова стати підставою до спільного громадянства. Дивувало декого, що поминено тут Росію, для якої мається повагу, але з якою не виже британців те, що з Злученими Державами. Стверджується, що як Чорчил сказав, що англійсько-американська кооперація не буде в Англії „партійною справою“, то сказав правду, бо так відчуває пересічний англієць. Теж надмічується, що те, що Англія звернулася до Росії, було радше наслідком непевності, яку повоєнну політику будуть вести Злучені Держави, а Англія хотіла бачити по війні тривкий мир, за яким мусить стояти сила.

ЯК ПОВОДИТЬСЯ АЛІАНТСЬКИМ ВОЯКАМ З ІТАЛІЙЦЯМИ

З ВОСЬМОЮ БРИТІЙСЬКОЮ АРМІЄЮ В ІТАЛІЇ. — Аліантська начальна команда видала для воєнків в Італії книжечку, що має 32 сторони і розповідає про Італію і населення, а в першу чергу дає поради, як треба поводитися воєнкам з населенням, щоби здобути в нього довіру і пошану, а теж і послух. Описані там місцевості, які вартує звидіти, зокрема Ватикан та такі міста як Неаполь, Флоренція. Є повно фотографій. В книжці кажеться, що Італійці є надлі ворогами так довго, як довго ставитимуть опір.

БУВ В НЕБЕЗПЕЦІ, АЛЕ В 1940 РОЦІ. Пригадують, що британський прем'єр, Вінстон Чорчил, мало що не втратив життя, як у жовтні 1940 року німецькі летуни бомбардували Лондон. Одна німецька бомба впала на будинок, що знаходився всього 50 ярдів від будинку під ч. 10 Давнінг Стріт, де саме Чорчил в тому часі обідав.

В НОВІЙ ГВІНЕТ НА ПАЦИФІКУ ОКРУЖЕНО 20,000 ЯПОНЦІВ

АЛІАНТСЬКА ГОЛОВНА КВАТИРА НА ПОЛУДНЕВО-ЗАХІДНІМ ПАЦИФІКУ. — Генерал МекАртур був наочним свідком своєї власної стратегії, наслідком якої занято майже без боїв в Новій Гвінеї такі стратегічні позиції, що можна саазати, що коло 20,000 нагромадженого там японського війська не зможе звідтам видобути. Американські сили виландувано на беріг біля Ляе і в Саламава. Рівночасно скинено з літаків більшу скількість парашутистів і легку артилерію. Тим усім операція приглядався ген. МекАртур з літака, що кружляв над американськими військами, що висідали на сушу, або бомбардували Сінгвалу Плянтацію, що була сильною японською твердиною, з якої остали тепер тільки руїни.

ДАЛЬШІ СОВЕТСЬКІ УСПІХИ В УКРАЇНІ.

ЛОНДОН. — Советські воєнні звідомлення подають, що в одному тільки дні звільнено 290 місцевостей в Україні від німців. Здобуто Конотип, де вбито 3,000 німецьких воєнків, що ставили розпучливий опір, намагаючись доконче вдержати цю важну стратегічну позицію. Конотип віддалений від Києва всього 127 миль. Ще більші успіхи виказують звіти про наступ в Донецькій басейні, де здобуто Макіївку, що має 240,000 населення. Советські війська є вже всього сім і пів миль від міста Сталіне (давніше українське місто Юзівка), що є щодо величини дванацятим містом в СССР. Московське радіо виявляє велику радість спривоуду здобутків в Донецькій басейні, розголошуючи, скільки до заліза добувається на території, щойно звільненій.

В ІТАЛІЇ АЛІАНТИ ПОВОЛИ ОСАДОВЛЯЮТЬСЯ.

АЛІАНТСЬКА ГОЛОВНА КВАТИРА В ПІВНІЧНІЙ АФРИЦІ. — Бритійські і канадські частини посуваються в полудневій Італії звільня вперед в північно-західнім напрямі від Реджіо Калябрія до Сан Стефано. Терен там уже гористий і не надається до більших операцій. І війська не можна висадити на сушу в більшій скількості, бо нема відповідних пристаней. Найближчою такою пристанею може бути доперва Неаполь і тому мабуть його так сильно бомбардують. А це означає, що скоро будуть пробувати Аліанти його здобути. Звітам уже довести кораблями значні воєнні сили. Замітне, що полонено яких 3,000 воєнків, але самих італійців. Німців майже нема, бо, як виходить, завчасу забрались, забравши з собою всю поживу.

ВИТАЛИ ОВАЦІОНО АЛІАНТІВ.

ЛОНДОН. — Самі англійські та канадські воєнки не могли вийти з дива в полудневій Італії з того оваційного привіту, яке їм справляло населення. Та, кажуть далі, люди були цілком голодні, бо жили тільки овочами і витали Аліантів як справжніх добродіїв, що дали їм їсти.

АЛІАНТИ БОМБАРДУЮТЬ ПОЛУДНЕВУ НІМЕЧЧИНУ.

ЛОНДОН. — Мангайм і Людвігсгафен, обидва над Реном, у полудневій Німеччині, були бомбардовані минулої неділі сотнями тяжких і середущих бомберів, британських і англійських. Теж бомбардовано околиці Вірттембергу і Бадену. Ось ті нові бомбардовання вказують, що йдеться шораз більше в гліб Німеччині. А це означає, що згодом не буде в цілій Німеччині промислового міста, що не було бомбардоване Аліантами. Іде теж про те, щоби нищити комунікаційні шляхи, що є дуже важне зогляду на аліантську інвазію Європи.

ЩО Є З АМЕРИКАНСЬКОЮ СЕМОЮ АРМІЄЮ?

ЛОНДОН. — Ось це є те питання, що дуже журить німецьку команду. Бо, як знаємо, в Італії оперує Восьма Бритійська Армія, а нічого не чути про Сему Армію Злучених Держав, що здобувала Сицилію. А з того, що за неї ніщо не чути, начальна німецька команда заключає, що вона має певно інше завдання. Себто, що зачне інвазію Європи з якогось іншого місця. Та таких місць є багато. Але з того, що німці тепер роблять, виходить, що вони надіються другої інвації Європи через полудневу Францію, десь недалеко Марсильї. І саме тамтуди мали спроводити до 10,000 інженірів, щоби скріпити фортифікацію цієї території. Теж кажеться, що німці мають тепер в Франції пів мільона війська для здержання інвазії.

ЗНИЩИЛИ СІМ ВОРОЖИХ ПІДВОДНИХ СУДЕН.

ЛОНДОН. — Звідомляють, що недалеко Біскайського заливу американські і британські бомбери знищили сім німецьких підводних суден, з яких два судна були транспортними, себто помагали своїми доставами іншим суднам бушувати по Атлантику. В боротьбі з субмаринами помагала теж і британська флотья.

"СВОБОДА" (Ukrainian Daily)

FOUNDED 1893

Ukrainian newspaper published daily except Sundays, Mondays and holidays by the Ukrainian National Association, Inc., at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

Письменний текст оголошення має бути в адміністрації 48 годин перед появою числа, в котрим оголошувач хоче мати своє оголошення.

За оголошення редакція не відповідає.

За кожну зміну адреси платиться 10 центів.

Адреса: "СВОБОДА," P. O. Box 346, JERSEY CITY, N. J.

Святкували працю працею

Цьогорічний Лейбор Дей не був таким, яким ми звикли його бачити в мирних часах. І цілком зрозуміло. Цеж війна. А дотого така війна, якої досі не було. Вона тотальна, а робітник є у ній не менше важкий як вояк на фронті. Тому теж, як у цьогорічний День Праці не спочивав американський вояк на фронті, так і не мав відпочинку і американський робітник, зокрема той, що занятий у військовій промисловості. Через те ми були свідками, що цього року на Лейбор Дей одна частина суспільності, головню жіноцтво з дітьми, спішила, щоб використати вільну хвилину і налюбуватися сонцем, а друга спішила в тому самому часі в робітничих одягах і з блянцями до фабрик на роботу.

Ось те, що американське робітництво здає собі добре справу, що як довго боротьба на фронті, так довго немає йому відпочинку, знайшло признання з боку багатьох представників уряду. Вони ствердили у День Праці, що саме завдяки тому наша продукція є вдержана на дуже високому рівні. А притому ще й виявили повну віру, що ця продукція ще підніметься вище, бо цього треба, щоб остаточно перемогти ворога. А цей ворог далі сильний, ще далі добре озброєний, і ще далі твердий в опорі, як заявив секретар маринарки, додаючи, що це означає, що війна ще потягне довго і буде дуже завзята і кривава. І тому, додав він, продукція наша не може спочити, а мусить ще далі раз-у-раз збільшатись, бо будуть збільшатись тепер і військові потреби. Цеж наближається час, коли прийде стрінути головні сили ворогів.

Ось те, що американські робітники, виховані в свободі, не спочивають і не допускають усіми силами до зменшення продукції, е, по словам секретарки праці теж великою віхою для робітництва, що стогне в ярмі держав Осі. Це є заповідь, що може наступний День Праці повитають ті поневолені робітники в такий спосіб, як звикли витати його вільні американці.

Цьогорічний День Праці був ще знаменним і з цього боку, що в ньому зорганізоване робітництво через своїх представників з Американської Федерації Праці та Конгресу Промислових Організацій виявило, що воно не тільки свідоме, що на ньому спочиває справа вільного робітничого руху в світі, але теж зголошує слово щодо нового порядку в світі, зокрема щодо світового замирення. Вільям Грін, голова А. Ф. Праці навіть проголосив точки, яких треба придержуватись в нарадах над миром. А в тих точках є загальні засади, а теж і домагання, щоби по війні в цілому світі робітництво могло свobodно організуватись і належати до вільних і незалежних кнцій.

Отже, коли наше робітництво не відпочивало й не забавлялось на Лейбор Дей, а продукувало зброю на боротьбу з ворогами свободи і свobodного робітничого руху, то воно може бути вдоволене, що працювало для дійсно великої справи.

Пора на повну згоду

Аліанти взяли за остаточну воєнну розправу з Гітлером в Європі. А зараз і за сильніший наступ на Японію. Кожний день приносить тепер шораз важніші звідомлення з бойових фронтів. Кожна воєнна подія вказує наглядно, що Квебекська Конференція повзала справний історичний успіх, привабливий, коли іде про те, щоби Аліанти виграла війну, що наразі є найважливішою справою.

Щож повинно бути природним в ось такому моменті? Чи не спільна радість між Аліантами? Чи не спільне додавання отухи? Бож зачався це пятий рік тяжкої війни, що принесла стільки терпіння народам світа, а стільки журби Об'єднаним Державам, особливо в часах, коли з кожного фронту доходили тільки самі сумні висті, а тепер ми свідками, що діється якраз навпаки. Вороги сумують. Вороги заликають. Вороги не знають, що їх жеде завтра. Вороги чують, що їм надходить кінець.

І ось в такому часі, коли простий розум каже, що треба взятись усім разом, щоби чим скорше розторожити спільних ворогів, діються речі, для яких не повинно бути місця. З Москви ідуть постійні дальші обвинувачення, що нема ще досі „другого фронту“, як і іде дальша пропаганда, що ставить воєнну справу так, що одинокі Совети властиво б'ють Гітлера, а решта то — ніщо.

Атакується з Москви навіть аліантську військову адміністрацію в Сидилії аж в такий

спосіб, що пишеться в советській пресі, що вона держить „з фашистами“. І пишеться далі, що Совети давали Аліантам територію, звідки вони могли нищити Гітлера, а виходить, що вони не хотіли з цього користатись... З ось такої поведінки Москви користають в Америці різні журналісти від сензаций, як і їхні газети, і пускають в світ несотворені речі про „протиросійську політику“ департаменту стейту, зокрема секретаря стейту Гола, що ніби змагає до того, щоби Росія якнайбільше і якнайдовше проливалася крові.

Дійшло до цього, що сам президент Рузвельт був змушений в те вмішатись аж в такий спосіб, що назвав одного з газетарів за розповсюдження таких „новинок“ просто брехуном.

Річ ясна, що хто застанеться серйозно над тим з цього боку, що воно шкодить справі перемоги Аліантів, як і скорому закінченню війни, то звичайним розумом не дійде до сука самої справи. З цього виходить, що відграють тут важну роль ще якісь інші справи, загалом ближче невідомі. Та які вони не булиб, для них не повинно бути місця саме тепер, коли іде головню про мілітарні перемоги. Цькування, звернене проти Америки і Англії задля того, що нема такого „другого фронту“, як його розуміють Совети, є нерозумне. І зловне, коли є це й в такому моменті, як ми станули вже на європейську землю.

Проф. Микола Чубатий.

СВІТОВІ ПОДІЇ ТА УКРАЇНЬСЬКА СПРАВА

Мов паралітик той на роздорожі.

Іван Франко у своїй відомій поемі „Мойсей“ схарактеризував своїх сучасних українських земляків як паралітиків, що видять, чують та серцем відчувають усе, що доколя них діється, тільки воля паралізована, немає ніякої активності. Від появи цього геніяльного твору поета минуло вже понад тридцять літ. За той час багато дечого змінилось на українських землях на краще. Давний паралітик зачав рухатись, ділати, боронити рідної землі, але параліж не уступив ще цілковито зі всіх членів українського національного організму.

До людей з української крові зараховуються теж і американські українці. Для них Америка, річ ясна, є і має бути на першому місці. Але в міру обставин і сил вони повинні теж пам'ятати і за нещасну Україну. А яка є дійсність?

Нині, це не звичайні будні, дні партійної гризні, особистих амбіцій та підставлювання ноги кожному, хто хоче щось зробити. Такі як нинішні дні повторюються раз на сто літ. Не треба бути великим вченим, щоб не розуміти того, що це, що станеться по цій світовій війні за пару місяців, за рік, два, це утримається на кілька десятків, а може й на сто літ.

Двадцять літ по останній сві-

товій війні були немов тільки передишкою. Народи зірвалися знов до бою на життя та смерть і це, що станеться по тій війні, утривалиться на довгий час. Таке і буде з українським народом. Тепер, нині, все ще в плінній стані. Нині ще можна звідси з Америки українському народові допомогти. Не зробимо того нині, не зробимо того завтра, то не зробимо вже може й ніколи. За нами, американськими українцями, лишається тільки сором, що политиме лиця нащадків наших, що ми ті часи, коли кувалася доля українського народу самі нічого не робили, та не то що нічого не робили, а ще іду заздрили, злочинних особистих амбіцій перешкаждали, коли хтось хотів щонебудь робити. Ми помагали в той спосіб закути український нарід у кайдани може на нових сто літ.

Зближається дванадцять година!

Ніхто хіба в це не сумнівається, що більша частина теперішньої світової війни веде за нами, зближаємося до її закінчення, надходить ліквідація того світового пожару, зближається суд над народами та вирішення їх судьби. З горячковою скорістю працюють нині американські державні установи, що студіюють усі питання світа. Наш великий президент Рузвельт накреслив ідеологічну загальну засаду будучого світа. Він хотів би йти дотеперішню традицією американізму та принести волю усім народам на підставі права самовизначення народів, річ природна, що народам, які за це право упоминаються. В тім теж напрямі ідуть студії американських державних агенцій.

Окремо працюють теж десятки громадянських американських установ, звичайно при університетах, що розроблюють питання повоєнного порядку. Розробляють вони трудні та замотані проблеми теж Східної Європи з намірами принести світові трикуле замірнення. А хто інформувалє їх про теперішній стан української справи? Окупанти, а з українців ніхто.

Побіч усіх громадянських американських установ кожна національна група американських громадян, заінтересована у корисній розв'язці справи свого народу в Європі, веде живну інформаційну працю про свій нарід, достарчає державним та громадянським американським установам матеріялів на доказ слушности прав свого народу. Цю роботу ведуть більші та середні народи, як росіяни, поляки, чехи, ведуть навіть такі малі народи

як естонці, лотиші, литовці. Їх інформаційні агенції налашдані та справно працюють, по'являються цілі видавництва, що мають стати інформаційними підручниками для тих представників великих народів, що вирішувати будуть долю всіх народів світа. Їх американські земляки це добре розуміють, що тепер або ніколи не потрафять допомогти своїм землякам в Європі.

Тільки ми одні — мовчимо. Виглядає, що американських українців онанувалє якийсь параліж. Поодинокі ідейні українські люди видять це та відчувають, що є зле. І їм то треба стрясти усі струпи, що обсіли американсько-українську збірноту та взятися хоч пару мінут перед дванацятю годиною до нової роботи.

Де причини параліжу американсько-української збірноти?

Немає найменшого сумніву, що причиною того параліжу воли американсько-української збірноти навіть у цей так високо критичний момент, лежить в партійнім чаді невеличких груп американських українців. Подібна партійність є одною з причин упадку української держави над Дніпром в роках 1917-1920. Як якийсь передлотоповий перешкоди перенеслася та партійність на американську землю, хоч старокраєва партійність серед американських українців немає ніякої підстави, себто тої, яку мала в старім краю, в Європі. Бож яке в Америці примінення може мати європейський український націоналізм, чи соціалізм, чи гетьманство, Господь знає. Замість бути тільки американськими українського походження ми маємо тут ніби старокраєві партії, що розсварені між собою параліжують цілковито громадське життя американсько-української збірноти та перешкаджають робити навіть те, що не хочуть бути партійниками, тільки американцями та українцями.

І в інших народів є партії, але загальний інтерес ставиться вище понад партію. Недавно поляки зі Шліаго внесли до Білого Дому меморіал, щоб Західну Україну лишили при Польщі. Під меморіалом є підпис соціалістів та шхепольяків, союзу брацтва рожаньцевих та безбожників. Пригляньмося праці двох великих американських партій — демократичної та республіканської. Чи найшовся американський демократ або республіканець, що ставив би вище добро партії над добро цілої Америки й тоді, коли вирішувється доля Америки, чи перешкаждав би в роботі другим? Такого руйніника публична о-

для нас виходу з великої все-народної кривди!

Андрусь, а за ним Матій радісно обняли Бенедя, як брата. Наші побратими так були заняті собою і своїми думками, що й не чули, як хтось закалатав у сіяні двері, отворив їх з легким скрипом і увійшов до сіней. Аж коли рипнули й хатні двері і новий гість станув на порозі хати, тоді побачили його. Це був високий, рудий чоловік, з недобрим позором сивих очей і з недобрим виразом на піганістім³⁶ лиці, хоч те лице в тій хвилі троху розяснене було якоюсь зловіщою радістю.

— Дай Боже! — муркнув чоловік, припіднявши дрібку капелюха на голову.

— Дай Боже! — відповів Матій, котрому якоесь недобре зробилося на вид нового гостя. Бо той новий гість, то був його найбільший ворог, Мортко, наставник при кошарах у Германа Голдкремера. Матій немало здивувався, чого хоче Мортко тепер, у таку пізню

— Ну, то, певно, завтра буде. У мене був нині.

— Ну, і щож там вам приніс нового? — спитав Матій, тремтячи всім тілом.

півні Америки умертвила би, він став би скоро політичним трупом.

Серед американських українців ця хороба дивовижного та нежиттєвого партійного сектанства ще живе серед невеликих гуртів людей, але й вони задавлюють віддих американсько-української збірноти.

Вище сказане не відноситься до цілої маси прихильників одної чи другої партії, а відноситься це звичайно до кількох одиниць, що босували чи босують на тім чи другім партійнім загумінку та бояться, що коли американсько-українська збірнота отрясеться з того партійного чаду та поставить справу Америки та українського народу вище їх партійного сектанства, вони лишаться без вірних. Ідейні маси це видять, але якоесь замало тої енергії, щоб отрясати зі себе ті партійні струпи та ратувати рідного брата за морем від нової неволі, лишуючи партійного боса та його найближчих помічників власній долі. З цього користають темні духи Арімана серед американських українців та виповзуються, щоб собі відбитися на кожному, хто колинебудь пятнувалє їх безідейність.

Не губите Землі Руської.

Вже за нашої пам'яті Іван Франко таким пламенним словом кликав до засліплених земляків, що соромом покриваються лиця їх нащадків, за їх вчинки супроти України. А 800 літ тому назад, коли стара Русь-Україна була теж роздерта кривою та сварками князів, які вище ставили власне добро понад добро цілої України-Руси загроженої чужими наїзниками, одна із найбільше творчих постатей української історії, князь Володимир Мономах такими словами кликав до посварених князів: „Помітите брата на Землю Нашу; не губите Землі Руської“. Такими словами, що несуть на собі 800 літ української історії треба нам відізватися до земляків в Америці: „Згадайте брата на рідну землю, не губите України у це лютеє время, у важку історичну годину своїми особистими амбіціями, партійними чи груповими чварамі“.

Приходить дванадцять година, може остання година, щоби вліпнутися за право самовизначення теж і для українського народу в Європі. Через безділля американських українців нині української проблеми в Америці нема, а саме цього хочуть усі наїзники та дотеперішні окупанти української землі. Вони хочуть, щоб ви мовчали, щоб мовчали ще хоч пару місяців, хоч один два роки, поки не западе присуд на український нарід, а приспана ворогами та нашим безділлям Україна по тім світовім пожарі збудиться знов окрадена з волі, закута у безнадійне ярмо.

дому, в його хаті, але привичне нашим людям пошанування для кожного входячого в хату казало Матієві скрити в глибині душі свою ненависть і всі відживаючи на вид Мортка болочі спомини!

— Сідайте, Мортку!

Мортко кивнув головою і сів.

— Що там чувати, що так пізно гостите до нас?

— А щож би? Все добре чувати! — відповів із злорадним усміхом Мортко, а по хвилі додав: Був у вас нині возний з суду?

Матій здригнув при слові „суд“, немов уколений.

— Ні, — ледве видушнув він, чуючи щось недоброго, — не був.

— Ну, то, певно, завтра буде. У мене був нині.

— Ну, і щож там вам приніс нового? — спитав Матій, тремтячи всім тілом.

(Дальше буде.)

ІВАН ФРАНКО

Борислав Сміється

(Повість)

32)

— До суду? — обізвася понуро Андрусь. — Ну, також добра рада! До суду! І хоч би їх там і позасуджували, то що? Посидять по пару місяців, та й вийдуть і ще вдвоє будуть мститися на людях. Але чи їх позасуджують? За що буде їх скаржити в суді, коли сам не знаю, що вони там дівці зробили? А хоч би й сто раз знав, то де має на це свідків, як їм докаже? А, може, дівка сама з власної волі зробила собі смерть або, може, Бог знає, на то інша була причина? Ех, Матію, з твоїм судом! Тут треба іншого суду, іншої правди!...

На ті слова Матій, мов справді побитий, схилив сумно голову і зітхнув важко, немов мислив своєї волі й охоту мусів признати їх правду. А Прийдевода це пильніше

— Так, твоя правда, братчику, іншого виходу нема! Так і зроблю!

— Тільки зручно, розважно і сміло, і нема чого боятись! А тоді... тоді побачиш, що полекшає! Ну, а тепер іди вже, добраніч!

Прийдеволя мовчки поклонився і пішов.

Андрусь перейшовся кілька разів по хатині, силуючися надати своєю лицю спокійний вираз, хоч, очевидно, і сам був до глибини зворушений. Далі приступив до Бенедя і випростувався перед ним у цілій своїй велетній поставі.

— Ну, ви бачили нашу роботу?

— Бачив.

— І щож ви на все те скажете?

Бенедь звівся головою, мов хотів зібрати до купи розсіпані думки.

— З усього бачу, що ви щось страшене й велике задумали, хоч сам собі не можу висяснити, відки це у вас взялося.

— Відки взялося? Е, це довга історія, котра зрештою і не належить до речі.

— А опісля, чи буде у вас досить сил, щоби зробити те, що думаєте?

— Ми сіємо, а чи сімя зародить утрое чи вдесятеро, цього не знаємо!

— А опісля... ще одне... Бенедь записався в мові — Чи подумали ви...

— Над чим?

— Над тим, що саме найголовніше...

— Ну?

— Яка користь і для кого користь буде з вашої роботи?

Андрусь пильно глянув на Бенедя, а далі засміявся гірким сміхом.

— Ха, ха, ха, користь! А конче мусить бути користь?

— Ну, як так гадав, — відповів спокійно Бенедь, — що коли що робиться і розважно робиться, то треба й погадати, чи і для кого буде з того користь?

— Гм, вільно вам і так гадати! А як гадаю: оце мене тіснить ворог з усіх боків, виходу мені нема ніякого. Я набиваю стрільбу. Чи забю нею ворога, чи себе, самого, то мені все одно.

— Ні, ні, ні, — підхопив

живо Бенедь, — це так в вас говорить сліпа, безвихідна розпука, а не розвага! Бо чиж дійшло вже аж до того, що нема ніякого іншого виходу? А хоч би діло й так стояло, то чи гадаєте, що це все одно забити себе або забити ворога? Себе забете — ворогові легше та простовільніше!

Тепер на Андруса прийшла черга звісити важку голову і збирати думки до купи.

— Твоя правда! — сказав він вкніці до Бенедя. — Тут треба подумати. Хочеш бути нашим побратимом і думати разом з нами?

— Вашим побратимом, але не сліпим зняряддям вашої волі!

— Ні!

— І щоб вільно було кожному думати, що хоче, і іншим говорити, що думає.

— Це в нас і тепер вільно. Адже ти чув нині...

— Так то так, але я ще раз собі те вимовляю. Собі і кожному.

— Добре.

— А на таке, то буду вашим побратимом, буду думати разом з вами над тим, чи нема

Танок царя підчас найбільшої катастрофи світа

Останній цар Росії, Микола II, вступив на престол у 1894 р., проте його коронація відбулася в Москві шойно два роки пізніше, 13. травня 1896 р. по старому календарі.

Найближчі дорадники намовляли царя вибрати інший речинець для такого величавого свята, бо тринадцатка могла би виявитися для нього нещасливою, однак цар сміявся з цього забобону.

Шо ж — казав Микола, хай і тринадцатка, але зате вівторок, а він, кажуть, щасливий день у тижні. Отже одного дня щастя й нещастя; значить: на двоє баба ворожила. Як знаємо, то та тринадцатка була для царя справді дуже нещасливою, бо його панування перервало у 1918 р. вистріли большевицьких мавзерів. Лиша ворожба сповнилася доволі скоро, бо того самого дня. День коронації царя Миколи II. був не тільки днем величавої паради, але і днем велетенської катастрофи, підчас якої втратило життя кілька тисяч осіб.

У великому, старому московському соборі горіло кілька тисяч свічок, в їх дріжачому блиску мерехтіли золотом та каменями висаджувани бані та творили для багатотисячної юрби небуденне видовище. На тому тлі мінився дорогий одяг вибагливих жінок та однострої ріжних послів і дипломатів. На окремому, вибитому багряним оксамитом підвищенні стояли два золочені престоли. Усе те творило прегарну симфонію світла, кольорів і багатства, яким могла почванитись тільки стара, зарозуміла передвоєнна Росія.

Новий цар бажав у тому дні виявити свої почування до простолоддья й тому вирішив, що не лиш багаті й визначні люди можуть забавлятися того дня, але танці й забави повинні бути доступні для всіх без винятку. Отже уладжено забаву на велику міру. Ідучи слідом Бориса Годунова, цар Микола забавав роздаті подарунки селянам, яких стягли на забаву з дайдалших частин держави.

Веселе містечко.

На великому Ходинському Полі уладили щось у роді Люнапарку. Цар і цариця мали там роздавати дарунки, що складалися з одного фунта білого хліба, барвистої хустки на голову, пів фунта ковбаси, лакоминки та чаші з царськими ініціалами. Тоді приладжено 40 тисяч таких пачок, бо організатори надіялися великого збіговища селян.

Однак в дійсності зікалося багато більше селянства. Вже на тиждень перед коронацією з усіх усюдів царської Росії, днем і нічно приїздили до Москви окремі поїзди навантажені цікавими, які хотіли побачити незвичайне видовище. Селяни відбували далеку подорож, стоячи по кілька каняць годин на ступнях поїзду. Цеж була некабуть нагода побачити зблизька „батьку-царя“ та ще й дістати від нього дарунок.

День перед коронацією міністер царського двора дістав вістку, що наплив селян шораз більше та що слід негайно змобілізувати всі засоби обережності, щоб не допустити до катастрофи. Міністер звернувся негайно до влади, домагаючись, щоб визначити окремі військові відділи. Однак військово не погодилося на те, вважаючи свою участь у характері сторожів — образою царя. Хай, — мовляв, — наряд бавиться без перепон! На другий день, 13. травня 1896 р., в год. 10. ранком мали отворити „веселе містечко“, від якого юрбу відділював глибокий на 50 метрів рів. Кожний, хто переходив містком на

„площу забав“, мав дістати дарунок. Та як вдержати владі непроглядну юрбу, що не слухає ніяких приказів, ні казівок? Хто був би ждав терпеливо на свою чергу, щоб відтак може виставитися на кпини сусідів, якби так через спізнєння не дістали дарунку? А вже задалегідь говорили, що не стане для всіх дарунків.

Люди не спали цілу ніч, колиж стало світати, юрба стояла над глибоким ровом; її ледви стримувала горстка поліцаїв, які хоч і робили все, що могли, проте не могли вдержати стихії мас. Перші ряди наблизились до греблі. Не помогли ніякі прикази ні погрози. Очевидно вина того всього, що трапилося спала на плечі російської влади, яка ніколи не зміла виявити відповідної проворности, як обходиться з юрбою.

Раптом розійшлася вістка, що не стане для всіх чарок. Ніхто не знав, хто перший пустив серед маси таку жахливу у своїх наслідках вістку. За нецілу хвилину юрба перервала посторонки, які загороджували доступ до „площі забав“, столочила поліцаїв і, нічим упер нестримувана, рванула вперед. Хто мав щастя, той дістався на площу, інші попадали до глибокого рову, вбиваючися на місці. Та на тому не кінець, бо властива катастрофа скоїлася шойно на площі забав. Усі, які перейшли через рів, кинулися вперед, домагаючись видачі дарунків. Організатори нещасної імпрези знову стріляли нову дурнищу, бо кинули між маси кілька пачок. У задніх рядах счинився переполох, бо безліч розозалях селян побоювалося, що для них не стане дарунків. Почалося немилосердне топтання по тих, що попадали. Старці, жінки й діти падали на землю і їх пригочували великі селянські чоботища. Зойки ранених мішались з вигуками розлючених мужиків, яких ніщо не держувало від здобуття царської чаші і півфунта ковбаси з колачем. Все те тривало всього п'ятнадцять хвилин, однак й того було доволі, щоб на смерть затоптати — на основі офіційного обчислення — 1,138 осіб, у дійсності число нещасних жертв було більше, як три тисячі осіб! Шойно у трагічному менті стягнули козаків, які прогнали нагайками царських гостей.

Важко уявити собі більш трагічний контраст: з одного боку шумні паради, коронація, з другого одна з найбільших катастроф світа. Найбільш цікаве закінчення тієї несамовитой події. Того самого дня ввечером мав відбутися величавий бал, що його влаштував французький посол у Москві з нагоди коронації. Не зважаючи на вражіння, яке викликала несамо-вита катастрофа, не вдалося відложити балу. Навіть Микола II був на тому балі з дружиною.

Шо ж — говорив цар — володар мусить бути теж добрим актором, який виступає в комедії навіть тоді, коли серце крається з болю.

У той час, коли з Ходинського Поля збирали столочені трупи, недалеко, у рясно освічених салях достойні гості безжурно гуляли.

Осьтак виглядала коронація останнього царя Росії. У крові почалося і у крові скінчилося.

ПОЛЬСЬКІ ВІСТІ ПРО ХОЛМЩИНУ І ПІДЛЯШУ

ШКАГО (ОНА). — „Дзенік Чікаговскі“ пише, що на основі офіційних, лівофіційних і приватних вістей з Польщі, керівники української православної церкви відбирають від польського населення костели й перемінують їх на церкви. Згаданий щоденник подає, що полякам заборонено вчити дітей католицької релігії, рідної мови і зажаковано їм співати польські пісні. Це має бути на Холмщині.

Те саме діється й на Підляшшу, пише газета. Там повстали сотні українських шкіл і діточих садків, а „Краківські Вісті“ і „Рідна Земля“ переповнені вістями про поступ українців на Підляшшу. Далше „Дзенік Чікаговскі“ пише, що українські учителі й учительки дістають державну платню від німецького уряду й доносять йому, що думає місцеве населення.

РУМУНСЬКІ ЖИДИ В УКРАЇНІ

ЖЕНЕВА (ОНА). — Жидівські організації в Швейцарії дістали вістку, що як німці опанували румунське правителство, то приказали йому вигнати з Румунії всіх жидів. Зараз переведено спеціальні антисемітські закони й приказано жидам вибратись на Україну. Вони поселилися в Могилевському районі і почали господарити, але що там все знищено, то жидівським колоністам було дуже тяжко жити. Вони мучились, як могли, а як трохи підобились, то німці й румуни забирали в них увесь дорібок.

Буковинських жидів румуни зігнали до Шаргороду й примістили їх зразу в концентраційній таборі, а потому створили там чисту жидівську колонію. Румунський уряд заставляє жидів до тяжкої праці і відсилає їх будувати військові дороги, укріплення, тощо. Хто з жидів має фах, то місцева управа дає йому робітню й каже робити, чи направляти черевки, горшки, кожухи і так далі.

Присланий до Швейцарії список показує, що на Україні є кількадесять тисяч жидів, а між ними велике число сиріт. Всі вони живуть серед несанітарних відносин і бідують, бо румунський уряд не дбає про них і робить все, що може, щоб їм дошкулювати.

ЩОБ СПОВНИТИ ЯКЛІД ОБОВ'ЯЗКИ ЧЛЕНА УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ, ТО НЕ ВИСТАРЧАЄ НАЛЕЖАТИ САМОМУ ДО СОЮЗУ, БО ДО ЧЛЕНСЬКИХ ОБОВ'ЯЗКІВ СВІДОМОГО ЧЛЕНА НАЛЕЖИТЬ ТАКОЖ ОБОВ'ЯЗОК ЗАПИСАТИ ДО СОЮЗУ ШЛУ СВОЮ РОДИНУ, СВОЇХ ПРИЯТЕЛІВ ТА БЛИЗЬКИХ ЗНАЙОМИХ.

3 МУЗИКИ

ТРИУМФАЛЬНИЙ КОНЦЕРТ У ВІННІПЕГУ

Хто був 28-го серпня увечір на концерті в Театрі Плейгавз у Вінніпегу, той напевно запам'ятає собі той концерт на ціле життя. То не був собі звичайний концерт. То був триумфальний український концерт. Хто вийшов з концерту, той ще довго гомонів собі під носом „Ягілку“ уложєння Ф. Колєси або „Лох Ломонд“. А декому в душі ще довго дзвеніли звуки власних композицій відомого артиста Романа Придаткевича.

Дуже добре співав мішаний хор на початку концерту під диригентурою славного диригента Олександра Кошиця пісні „Ой, по горах“ і „Ой, у полі криниченька“. Здавалося, що то не хор стоїть на сцені, але величний орган, на якому мистецьки грає світові слави диригент-композитор. Кивав рукою О. Кошиць у той бік і відізнався ніжними сопранами отой орган. Дасть отой орган грубе басами. Колиж перед публіку став описля курсант Іван Сігура диригувати тим самим хором, то для публіки була мила несподіванка. Співав хор „Бондарівію“ і так виправно диригував п. Сігура, що публіка нагородила його бурєю оплесків. Публіка наглядно побачила, скільки можна навчити курсантів Вищих Освітніх Курсів, що відбуваються шойно в Вінніпегу заходом освітньої секції Українського Національного Об'єднання, і за два місяці — липень та серпень.

Коліж знову піднеслася куртина, то публіка побачила перед собою при фортепійні загално відомого у Вінніпегу фортепійніста-композитора Івана Мельника, а на переді сцени нашого славного артиста-композитора Романа Придаткевича з Нью Йорку. Цей виступ п. Придаткевича — то був один з його триумфальних виступів на концертах. Кільканадцять мінут царував він публіку двома своїми власними композиціями, „Бездомний козак і його кінь“ і „Стріча з вітром“, та „Словинськими танками“ А. Дворак, „Анданте“ українського композитора М. Гайворонського, та „Циганськими Ариями“ П. Сарасатого, Скрипка в руках п. Придаткевича прямо живою виглядала. На сали царил гробова тиша, мов би нікого не було. Тільки на сцені скрипка то ніжно співала, то тихо гомоніла, то дзвоном дзвеніла. І публіка нагородила п. Придаткевича довгою бурєю оплесків.

По виступі артиста-композитора Придаткевича була 10-мінутова переділка. Коліж знов піднеслася куртина, то на сцені стояв прекрасно мальовничий хор жіночий. Кожному було приємно побачити скільки молододі жіночої краси у прегарних українських костюмах. А на переді стояв наш улюблений та славний диригент — О. Кошиць. У гарнім, веселім настрою був. Сивий вже, як голуб. 69-тий рік на плечі йому сідає. Серцева недуга йому вже шораз сильніше докучає. Та всім нам так хочеться, щоб ще довго миловав він та виховував взнесло музикою українців для великих подвигів. Всім же хочеться, щоб дочекався й він освободженої України, та щоб повернувся на рідну землю як першорядний Артист Української Держави. Всім так широчається... Та саме тепер от, як піднялася куртина, славний О. Кошиць просто зачаровує своєю молодечою бадьорістю і свій хор. І жіночий хор, зложений із жінок та дівчат міста Вінніпегу та курсанток, прекрасно співає „Понад тими гороньками“. А за тим слідує мила несподіванка. Перед жіночий хор стає молоденька диригентка — курсантка Івана Шепанська. І виконала молоденька диригентка свою роллю похвально. Хор уважно повинувася своїй молоденькій провідниці. Співав „Ой, сів, поїхав“. Із ширих оплесків панна Шепанська відчула, що публіка оцінила її здібности в диригентурі.

Та до найбільшої екстазів захвати публіка дійшла, коли жіночий хор почав співати „Ягілку“ уложєння Ф. Колєси. Давня-давня та сіра давнина відзавалася у серцях слухачів. Атавистично відзавалися у нашій крові може навіть і ці старинні часи, коли українці жили і над берегами синього Дунаю. Така то проста, але щира та ніжна „Ягілка“, а так глибоко зворушує серце українця. Привид того, що українські дівчата виїхали ранесенько до Дунаю вмити білесенькі рученьки та ніженьки був тим сильніший, що на сцені стояло стільки жіночого цвіту, курсанток та місцевих дівчат і молодих жінок, у прекраснобарвистих українських костюмах, — около 80 душ. І так довго греміли оплески, що сяючий радістю проф. Кошиць дав знак, щоб хор ще раз повторив „Ягілку“ — на місце пісні „Час до дому, час“. З таким самим захопленням співав мішаний хор (та солістка пані Марія Кошовська) скотландську пісню „Лох Ломонд“. Дивно було, як то українські співаки так увійшли в душу улюбленої скотландської пісні. Прекрасно співали. Славно співала сольову частину пані Кошовська на тлі допомоги хору, а згодом і самий хор ту пісню прекрасно докінчив.

Так, „Ягілка“ і „Лох Ломонд“ — то був самий вершок концерту — триумфу. Перед закінченням програми мішаний хор бадьоро та дійсно по козацьки співав „Гей, не дивуйтеся, добрі люди!“ Концерт закінчився гимном „Боже, щастя!“

На місці згадати й те, що вступне слово до концерту сказав по англійськи й по українськи проф. Т. К. Павличенко — один із 12-ти учителів 4-х Вищих Освітніх Курсів.

Так, описаний концерт, то було завершення двомісячних Вищих Освітніх Курсів, що відбулися й цього літа, як і попереднього відбувалися, заходом освітньої секції Українського Національного Об'єднання, на чолі якого стоїть п. Володимир Коссар. Цього літа було 44 курсантів і курсанток. Мало було хлопців, бо війна забрала. Дівчат було вдвоє більше. Ходили на виклади й 4 Сестри Службинці, щоби набути більше досвуду в учительванні. Як і попередньо, директором курсів був д-р П. Маценко. В науці співу й музики йому допомогали проф. О. Кошиць та артист Роман Придаткевич, обидва з Нью Йорку. Та й для навчання історії, граматики, бесідництва, торговельних предметів, педагогіки, тощо, покликано академічно кваліфікованих людей, між якими були: о. д-р В. Кушнір, В. Коссар, о. С. Семчук, О. Івах, о. І. Шпитковський, д-р І. Гуляй, проф. Т. К. Павличенко, Вол. Костюк, і О. Тарнавський. В день, від 9-тої год. до 5-тої год., йшла наука музики та інших освітніх предметів. А майже кожного вечора йшло практичне навчання співу, гри на музичних інструментах, танків, тощо. А далі пішли проби для концерту. Взагалі так був час курсантів вивопнений, що ледви чи коли стало часу на молодечу розвизку. В самій школі в день пішло около 400 годин на науку. І про те, що за час курсу святогляд курсантів та курсанток поглиблював та поширив, нема ні найменшого сумніву. Поглиблювали в них і розуміння цінності української культури, особливо із викладів проф. Кошиця про українську музику й культуру. Взагалі Вищі Освітні Курси

УКРАЇНА ПІД НІМЕЦЬКИМ ЯРМОМ.

МОСКВА, (ОНА). — Найновіші вістки з окупованої німцями України говорять, що там страшна нужда. Німці вже ограбили українські землі до того, що наряд ходить вигодний, обдертий і горем прибитий.

Українці біженці оповідають, що німці плондрують Україну і вивозять з собою все, що тільки можуть. Відступаючи, палять села, нищать залізниці, будинки, водопроводи, електричні і все, що може людям пригодитися. Навіть українських людей вивозять з собою. Кажуть, що в Німеччині вже є десятки тисяч українських робітників. Забирають старих і молодих. Як німчисько побачить добре фізично збудованого чоловіка, то не питає чи він хоче їхати до Німеччини, чи ні. Поліцей тягне

вже стали свого роду українською інституцією та набрали права громадянства на вільній канадській землі. Вони виховують талановитих провідників для канадських українців. І так хочеться, щоб все українське громадянство зрозуміло вартість Вищих Освітніх Курсів та піддержало їх щедро не тільки морально-духово, але й збиранням фондів на їх ведення.

О. Івах, Вінніпег, Ман.

його на постерунок, реєструє і відсилає до Німеччини на каторжну працю. Вдсилають туди не тільки мужчин, але й жінок.

Розуміється, що в першу чергу німці вивозили з України молоді, а як впоралися з молодими, то почали вивозити старших. Кажуть, що на Україні нема одної сім'ї з якої не вивезлиб когось до Німеччини на примусову працю.

Втікачі оповідають, що на Україні бракує соли, карасини, електричних лампок, ліків і багатьох інших потрібних в щоденному життю річей. Немає також чобіт й одиані, бо німці все ограбили.

СМЕРТЬ Д-РА ГРДЛІЧКИ.

ВАШІНГТОН. — Один із найславніших світових антропологів, д-р Ейле Грдлічка, бувший директор Смитсонійського Інституту, помер тут від удару серця в 74. році життя. Він славився подорожжями до Аляски для студій над тамошніми ескімосами та алевтами. Він теж пильно студював творення окремого типу американця. До Америки приїхав 14-літнім хлопцем з Чехії, був атлетичної будови й міг працювати понад сили пересічної людини.

ПРАЦЮВАТИ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ, ЦЕ В ПЕРШІЙ МІРІ, ПРИЄДНУВАТИ ДО НЬОГО ЯКНАЙБІЛЬШЕ НОВИХ ЧЛЕНІВ.

МІЖ ПРИЯТЕЛЯМИ. Це вітаються канадський прем'єр Мекензі Кінг, зліва, з д-ром Т. Вр Сунгом, китайським міністром заграничних справ.

ШКІЛЬНІ КНИЖКИ

КУПІТЬ ІЛ ПОТРІБНІ КНИЖКИ!

Не досить післати дитину до школи. Треба їй ще дати книжки, без котрих вона не може навчитися читати, а потім книжки, щоби заохотили її читати. Ось Вам вибір таких книжок для дітей:

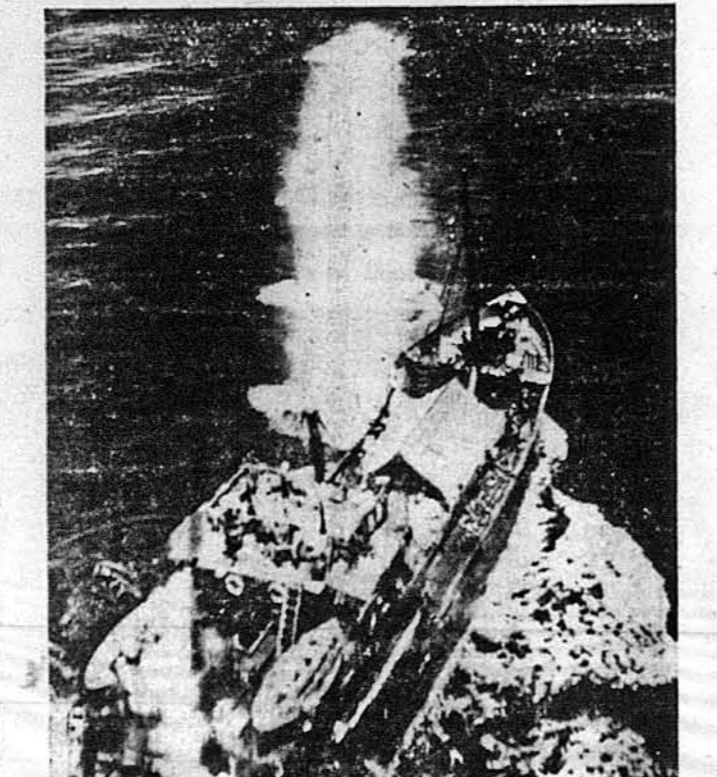
- ПЕРША КНИЖЕЧКА (Буквар) М. Матвійчука — 45 ц.
- ДРУГА КНИЖЕЧКА (читанки для 2. класи) М. Матвійчука — 55 ц.
- ТРЕТЯ КНИЖЕЧКА (читанка для 3. класи) М. Матвійчука — 60 ц.
- ЧЕТВЕРТА КНИЖЕЧКА (читанка для 4. класи) М. Матвійчука — 75 ц.
- ШКІЛЬНІ СПІВАНКИ у двох частях. Зладив Ф. Колєса — 75 ц.
- ПОЧАТКОВА ГЕОГРАФІЯ, написав Степан Рудницький для народних шкіл — 60 ц.
- МАТЕМАТИКА, Ів. Андрушенка, практичні поради з арифметики та геометрії, опр. — 50 ц.
- ПРИГОДИ РОМКА БОМКА, Я. Вільшенка. Веселі вірші з малюнками для добрих дітей. — 30 ц.
- МАЛА ІСТОРІЯ УКРАЇНИ, І. Крип'якевича — 15 ц.
- МАЛІЯ КАТЕХИЗМ *християнсько-католицької релігії. Уложив о. Іван Рудович — 35 ц.
- ХРИСТІЯНСЬКО-КАТОЛИЦЬКА НАУКА ВІРИ в біблійних оповіданнях для дітей. о. С. Біленький — 50 ц.

ДЛЯ УЧИТЕЛІВ:

- МЕТОДИКА правописних і словесних вправ з додатками: диктанти, зразки говірок і спис висловів. Практичний підручник для вчителів і кандидатів учительського знання. Зладив д-р Кость Кисілевський — 65 ц.
- МЕТОДИЧНИЙ ПІДРУЧНИК до навчання перших початків українського письма. Зладив М. Матвійчук — 75 ц.

Замовлення слати:

“СВОБОДА”
81-83 GRAND ST., (P. O. Box 346) JERSEY CITY 3, N. J.

АМЕРИКАНСЬКА БОМБА В ЯПОНСЬКОМУ КОРАБЕЛІ. —Цей корабель з японською залогою, призначеною для боїв з альянтськими силами на Полудневім Пацифіку, відразу затонув, як його позиліла бомба, скинена з низького літаючого американського бомбера марки „Лібєрторс“.

FOR VICTORY BUY UNITED STATES BONDS & STAMPS

Вибух Везувія

(1)

(Американські війська в Сицилії зводили недавно бої недалеко гори Етна, що є вулканом. Як в 1929 році був вибух Етні, то український науковець Омелян Терлецький описав в львівському „Життю і Знанню“ свої враження з вибуху Везувія, які отсе передаємо).

Підчас подорожі по Італії в 1906 р. заїхав я до Неаполя, як настав головний вибух Везувія, один з тих, що трапляються що кількадесять років, або ще рідше. Списати вибух вулкану не легка річ, бо така подія є й велична й грізна разом, і така незвичайна, що мешканці країн, де нема вулканічних вибухів, не так легко можуть собі її уявити. Але не зважаючи на те, всетаки хочу поділитися з шановними читачами моїми враженнями, які викликала ця подія. Ці враження були списані зараз по вибуху і вони були такі міцні, що ще й досі не втратили своєї виразності. Для мене вибух Везувія 1906 року, це немов вчорашня подія. Про цей вибух написав був у „Ділі“ свого часу покійний д-р Евген Олесницький, який також тоді перебував у везувіанських околицях і того самого дня, тільки кілька годин пізніше від мене знайшовся під Везувієм. Отже мої записки можуть бути доповненням згаданого опису.

Загальні відомости про вулкан.

Вулкани це гори, які викидають із себе розтоплену масу (ляву), вулканічне каміння (т. зв. вулканічні бомби), дрібні камінчики (ляпілі), попіль, водну пару і ріжні гази. Отвір у горі, яким відділяється усе те з вулкану, називається кратером. Причина вулканічних вибухів та, що під земною корою знаходяться ріжні гази і водна пара, які тиснуть на неї й, коли знайдуть в ній щілину, то втикаються в неї і з великою силою відстаються на поверхню землі, пориваючи зі собою вулканічне каміння, ляву і попіль. Сила вулканічних вибухів є нераз дуже велика, і вулканічні бомби вилітають з кратеру з такою швидкістю як гарматні кулі, та доходять до висоти кількох кілометрів. Вулканічний попіль летить ще вище, а вітер розганяє його по широкій земній кулі і нераз треба кількох літ, поки не осіде цей попіль на землю.

Отож гази й водна пара, згушені під земною корою, тиснуть на неї, потрясають її і через те викликають землетруси, називані вулканічними землетрусами. Вулканічні вибухи являються звичайно в фалдових горах, або недалеко від них, бо там є найбільше щілин у земній корі.

Через те розміщення вулканів стоїть у звязку з розміщенням гір. Але воно є в звязку також з близькістю моря, бо морська вода всякає в землю і через те під земною корою витворюється велика скількість водної пари.

І воно дійсно так є, що чинні вулкани знаходяться в гористих околицях над морськими берегами. В Європі найважливіші вулкани: Етна на Сицилії, Везувій в Італії, Гека на Ісландії і Санторін на одній з Ліпарійських островів. Велика смуга вулканів знаходиться в Азії і Америці. Вона тягнеться від островів Андаманів і Нікобарів через остров Суматру, Джаву, Кракатав, Целебес, Філіппі, Лю Кію, Японські острови, Курилі, півостров Камчатку, острови Алевтські, Кордильєри Північної Америки, остров Мартініку і Анді. В східній Африці є теж два вулкани, в місці, де колись заломилася земля кора. В Австралії є теж у горах вуль-

кан, недалеко від полуднево-східного побережжя. Крім чинних вулканів є також нечинні, напр. на Кавказі і в горах Ельбрус над полудневими берегами Каспійського моря, вулкан Санторін на острові тої самої назви на Егейським морі та інші. Є також сліди вулканічних вибухів у середині континентів, напр. на полудневих збочах Карпат, в середній Німеччині, в середній Франції і т. д. Пояснюється це тим, що колись згадані місця лежали над морськими берегами.

Околиця Везувія.

Околиця Везувія від сторони Неаполітанського заливу належить до найкращих країн світа. На це складаються ріжні чинники. Сама околиця від сторони Неаполя є горбовина, покритою гірною рістною. На сході здіймається на рівнині Везувій, заввишки 1200 метрів, здалека видно гори Апенніни. Береги заливу окружені, а морська вода при погіднім небі блакитна. На морі від полудневого заходу знаходяться гористі острови, покриті буйною рістною. Серед зелені розміщена знова частина Неаполя, в якій знаходиться багато віль з садами й першорядні готелі, а на схід від того море з каміння — старий Неаполь з вузькими вуличками. Сам Везувій окуженний вінцем з містечок і садів, де ростуть цитрини, помаранчі, оливи та винна лоза. Як що додати до того те, що в літнім часі тут безперервна погода і сонце усе те озолочує ясним світлом, то це країна немов із казки, це „рай“ на землі. Тільки руїни старинних

Помпеїв і Геркулануму можуть викликати дивні спогади, але тутешні мешканці на це не зважають, вони живуть безжурно, веселі, розбавлені, немов дійсно діти щастя. Але підземний гук, що кожної хвили може настати, і опісля випарі газів і водної пари над Везувієм є грізним „мemento“ (остереженням), а коли настане вибух Везувія, тоді приходять чорні хвилі для везувіанської околиці. Повітря стає замрачене, сонця не видно, земля дрижить, а Везувій заслонений поволоком. Наступають страшні дні для людей й замість „рая“ настає „пекло“.

Вибух Везувія.

Перед самим відізом довідався я в Римі, що Везувій неспокійний, що зачав вибухати. Я думав однак, що до великого вибуху не прийде, що це один із тих численних вибухів, які більшого значіння не мають. По дорозі вступив я до Монте Кассіно, щоб оглянути найстаріший монастир в Європі (Бенедиктинів). В монастирі прийняли мене дуже гостинно; там я оглянув костел, підземну каплицю з мозаїками, взорованими на візантійським і єгипетським мистецтві, бібліотеку і приватну гімназію, Переночувавши я рішав поїхати до Неаполя. Сказано мені, що вночі було чути грома від сторони Неаполя. Це був доказ, що Везувій зачав на добре свою роботу.

Коло полудня виїхався я залізницею до Неаполя. Побачити Неаполь зі славним заливом це вважається щастям, але мене ще більше цікавив вибух Везувія, бо це мусить бути щось величчє і разом грізне. Поїзд переїхав через субапейську горбовину і вїхав на неаполітанську рівнину

(кампанію). І саме тоді несподівано побачив я на полудневій часті рівнини високу гору, а вершок її був схований у великій темно-оливній хмарі. Це був Везувій, а хмара — це вулканічний попіль, який уносився над Везувієм та навколо нього. Погода була дуже гарна, день був ясний і сонячний і тим більшою несподіванкою була темна хмара над Везувієм. Над вечером зблизився поїзд до Неаполя. Я відчинив вікно, щоби подивитися на Везувій і зараз почув, що ми знаходимося вже в області вулкану. Повітря не було чисте, бо переповнене поволоком, й чути було сірку. Неаполь віддалений від кратеру Везувія 8 кілометрів, але й тут на вулицях було видно попіль. Хідники були обсіпані ним, немовби снігом. Неаполітанці казали, що два дні падав у місті попіль. Всеж таки нічого грізного не було. Здавалося, що може все таки великого вибуху не буде, а вечером перестав навіть падати попіль. Тільки блискавки та громи, що розлягалися в околиці Везувія, пригадували, що Везувій ще не скінчив своєї роботи.

Наступний день, 8. квітня, зачався досить спокійно для Неаполя. Тільки попіль падав трохи, а ціле небо було заслонене немов однотайною хмарою. Бажаючи мати трохи більше спокою від попелу, я виїхав до Поцуолі, яке положе на захід від Неаполя і тим самим більше віддалене від Везувія. Там було менше попелу хоч і там сонце було прислонене попелистою хмарою.

Околиця Поцуолі теж ціла підмінована вулканічними силами. Там оглянув я сольфатару. Це вигаслий вулкан, а його кратер заповнений лявою і порохом та вирівнаний виглядає немов дно озера. Але вулканічні сили не сплять і в Поцуолі є багато малих дірочок, з яких видобуваються сірчані пари і дуже гаряче повітря. Через те по кратері треба йти досить скоро, бо інакше можна полатити собі підшви від черевків. Розуміється, що діткнутися

СТАВ НА УСЛУГАХ АМЕРИКАНСЬКОЇ МАРИНАРКИ.

Д-р Альберт Айнштейн, що до приходу нацистів до влади, вважався за великого німецького вченого, ставши американським громадянином зголосився тепер добровільно до праці для американської маринарки, очевидно з обсягу його знання.

Пальцями до тих малих отворів не можна.

Перебуваючи в Поцуолі, все таки видно було, що робота Везувія зачала змагатися. Цілий Неаполітанський залив був замрачений попелистою мрякою так, що краса цього заливу цілком зникла. Везувія було мало що видно, бо він був цілий прислонений попелистим димом і водною парою. Тільки блискавки, які часто являлися над Везувієм, розяснювали трошки цю темну мряку. Їх було чимраз більше, бо водної пари було в повітрі дуже багато і через те нагромадилося багато електричності. Тепер щойно було видно, що справа з Везувієм не піде так легко, і що ми знаходилися перед головним вибухом. А в тім і з обсерваторії, яка положена на однім з горбів недалеко Везувія, телефонувано до Неаполя, що можна сподіватися великого вибуху.

(Дальше буде).

ПРАЦЮВАТИ ДЛЯ УКРАїнСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ, ЦЕ, В ПЕРШІЙ МІРІ, ПРИЄДНУВАТИ ДО НЬОГО ЯК НАЙБІЛЬШЕ НОВИХ ЧЛЕНІВ

EVERYBODY EVERY DAY 10%

“Every dime and dollar not vitally needed for absolute necessities should go into WAR BONDS and STAMPS to add to the striking power of our armed forces.” — FRANKLIN D. ROOSEVELT, President of the United States.

Think War! Act War! Buy WAR SAVINGS BONDS — at least 10% of your pay every payday!

ЗБОРИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗУ

НЬО ЙОРК, Н. Я. — Укр. Запом. Тов. Дістер, від. 361, повідомляє своїх членів і членкинь, що місячні збори відбуваються в суботу, 11. вересня, в год. 8. вечір, в парох. домі св. Юра, 217 E. 6-та вул. Визнаємо всіх членів і членкинь прийти на збори, бо є дуже важні справи до вирішення. Нехай не буде вимовок, що тепер загарає. Всі відлучимо обовязок, що добро і розвій Товариства залежить від нас самих і що користати з Товариства будемо вміру лашої праці, а не бузаше. — За уряд: С. Ковальчук, пресд.; П. Кучма, фін. секр.; М. Малетич, рек. секр.; І. Галачин, скарб.

ФІЛАДЕЛЬФІЯ, ПА. — Тов. Мир, від. 324, повідомляє, що збори відбуваються в суботу, 11. вересня, в домі Укр. Громади при 23. і Браун, в 8. год. вечір. Деякі члені через працю і гараж не могли прийти, а тепер звольте все виповинити. — О. Горюхінський, пресд.; М. Туркот, секр.; П. Максимович, кас.

ЛІНДЕН, Н. ДЖ. — Триквартальні збори Тов. ім. Івана Франка, від. 306, відбуваються в суботу, 11. вересня, в годіні 7:30 вечір, де зничуємо. Просимо членів прийти і вислухати звіту за 9 місяців і вирішити важні справи, приходять на збори і приводять нових членів за собою. Член або членкиня, що не прийде на збори, підлягає карі 2 дол., згідно з ухвалою. — С. Береза, пресд.; І. Омучет, кас.; А. Андришів, секр.

ДІТРОЙТ, МІШ. — Тов. ім. Івана Франка, від. 146, повідомляє своїх членів, що збори відбуваються в неділю, 12. вересня, в год. 1. попол., в Українським Осережку при Карпендер ул. Просимо членів конче прийти на збори. — П. Андрушків, секр.

ПОТРІБНО до першорядної класи апартаменту з елейвтрона ПАЛІЧА (FIREMAN) і заступника, Портера, Дверняки і оперетора елейвтрона. Голоситься до: **ГЕО. А. БОУМАН**, 100 West 42nd St., New York City.

МЕШКАННЯ ДО ВІНАЙМУ

ДО ВІНАЙМУ АПАРТАМЕНТ

Всі удішення. Парове огріття. Гаряча вода, приватна купальня. Дуже гарна околиця. Суперіндент в будинку апартамент А. 117 EAST 7th STREET. (Between A & First Avenue) NEW YORK, N. Y.

ДІСТАНУТЬ ЗАНЯТТЯ

ПОТРІБНО ЖЕНЩИН до чиншення бюр в будинках. Роботу можна зачинати в котрій будь годіні між 5-ю і 11-ю годіною вечір. Платня від \$14.00 до \$20.00 на тиждень. Голоситись до: 167-75 15 WHITENALL ST., Room 210, Близько South Ferry NEW YORK, N. Y.

РОЧЕСТЕР, Н. Я. — Місячні збори Тов. Вільних Козаків, від. 316, відбуваються в четвер, 9. вересня, в Нар. Домі, 831 Джозеф Еве, в годіні 8. вечір. Просимо всіх членів прийти на означений час. — П. Ковтун, гол.; Д. Скорохода, кас.; В. Іванців, секр.

НЬО ЙОРК, Н. Я. — Збори 204. відіду відбуваються в суботу, 11. вересня, в год. 8:11 вечір, в галі укр. прац. громади, 334 1st 14. вулиця. — М. Балзак, секр.

ДІТРОЙТ, МІШ. — Місячні збори Тов. Зуп. Спін, від. 75, відбуваються в неділю, 12. вересня, в год. 1. пополудні, в галі У. Н. Дому при Мартін ул. Обовязком кожного члена є прийти на збори і заплатити свою належність. — О. Пристац, секр.

\$150.00 ЦІЛИЙ ПОХОРОН

І вище ОБСЛУГУЄМО В ПЕРТ АМБОЙ І ОКОЛИЦІ

KANAI KAIN FUNERAL HOME

433 STATE STREET, PERTH AMBOY, N. J. Phone: Perth Amboy 4-4646

МИРОН ЛИТВИН І СИН

УКРАїнСЬКІ ПОГРЕБНИКІ

Обслуга шпирі і чесна 383 Morris Avenue, cor. Springfield Ave. NEWARK, N. J. Phone: Essex 3-5347

ІВАН БУНЬКО

УКРАїнСЬКІ ПОГРЕБНИКІ

зряджує погребами по ціні так низькій як \$150. ОБСЛУГА НАКРАЩА.

JOHN BUNKO Licensed Undertaker & Embalmer 437 E. 5th ST., NEW YORK CITY. Rignified funerals as low as \$150. Telephone: GRamercy 7-7681

ПЕРШИЙ УКРАїнСЬКИЙ ПОГРЕБНИК НА ФІЛАДЕЛЬФІЮ І ОКОЛИЦЮ

МИХАЙЛО НАСЕВИЧ

cor. FRANKLIN & BROWN STS., PHILADELPHIA, PA. Tel. Market 1320. ОБСЛУГА В ДЕНЬ І В НОЧІ

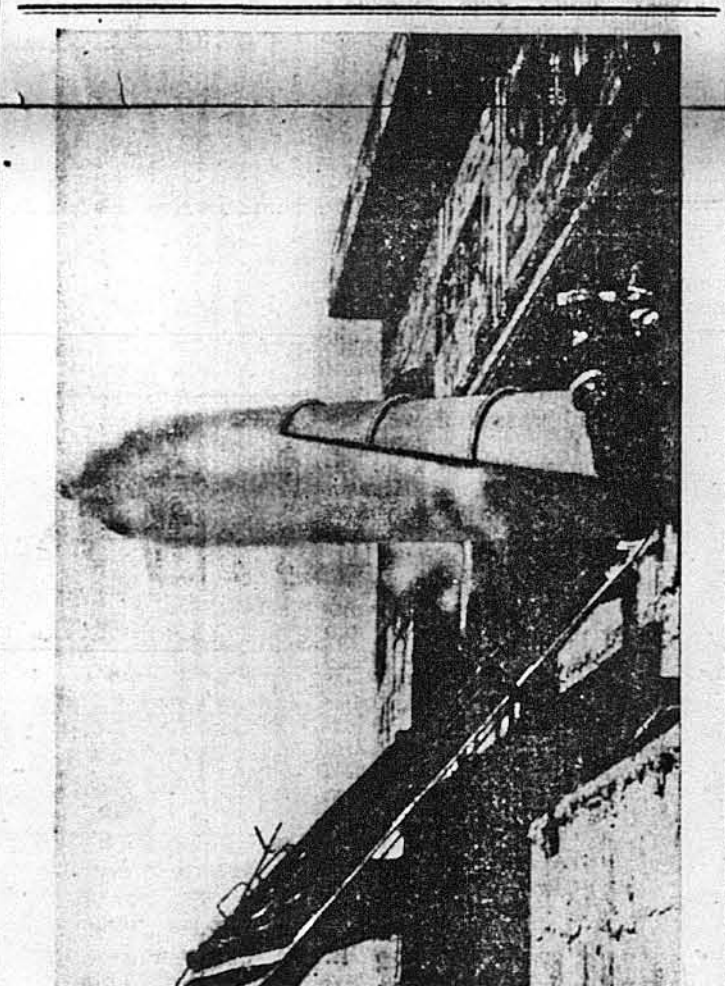
ПЕТРО ЯРЕМА

УКРАїнСЬКИЙ ПОГРЕБНИК

Займається похоронами в БРОНКСІ, БРООКЛІНІ, NEW YORK І ОКОЛИЦЯХ

129 EAST 7th STREET, NEW YORK, N. Y. Tel.: ORchard 4-2568

BRANCH OFFICE & CHAPEL: 707 Prospect Avenue, (cor. E. 165 St.) BRONX, N. Y. Tel.: MEtrose 5-4877

ТАЙНА ЗБРОЯ ГІТЛЕРА. Це торпедо, яке вистрілюють німці з твердині на європейським побережжі. Має це бути ось та „тайна зброя“, якою нацисти думають відперти алянтську інвазію.

ДЛЯ ПІЗНАННЯ УКРАЇНИ

ВЧАС ВЕЛИКИХ СУСПІЛЬНИХ ПЕРЕВОРОТІВ нема кращої книжки, як історія самостійної української козацької республіки

відомого **ЮРІЯ ВЕРНАДСЬКОГО**, професора історії в Єйльському університеті, під нагол.:

BOHDAN

HETMAN OF UKRAINE

150 СТОРІН. ПОРТРЕТИ І ІЛЮСТРАЦІЇ. ЦІНА \$2.50

ДЛЯ ЗАМОВЛЕННЯ ШЛІТЬ ЦЕЙ КУПОН:

“СВОБОДА,” P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

Послать осьтут _____ доларів моні-ордером (чеком) і прошу вислати мені _____ примірників книжки: **BOHDAN, Hetman of Ukraine.**

Імя _____

Адреса _____

Місто _____ Крейт _____

ТАРЗАН, ч. 832. Справлені на фальшиву дорогу.

SOON AFTER ZEELA WAS SEIZED BY MYSTERIOUS HANDS, THE PURSUING POLICE REACHED THE WAREHOUSE.

A MAN WAS STANDING THERE AWAITING THEM. "IF YOU'RE LOOKING FOR THAT WILD GIRL, I SAW HER GET INTO A CANGEE!"

THE POLICE STARED INTO THE NIGHT. "SHE'S GONE." THE LIEUTENANT GRANTED; "GOOD RIDDANCE."

BUT MEANWHILE, ZEELA WAS GAGGED AND TAKEN TO THE SAME ROOM WHERE TARTAN WAS A PRISONER.

Незадовго після того, як таємничі руки схопили Зілу, поліція, що гнала за нею, добігла до магазину.

Якийсь чоловік, що стояв там, сказав їм: „Як ви шукаєте дівчину, то я бачив, як вона всіла до човна“.

Поліція вдвинулася в нічну пітьму. „Вона втекла“, сказав їй начальник. „І нам з цим краще“.

Тимчасом Зілі завязано уста й поведено до тої самої кімнати, де ввзяно Тарзана.